

Beslutningsforslag nr. B. 43. Fremsat den 5. december 1989 af Rahbæk Møller (SF), Tommy Dinesen (SF), Birthe Hansen (SF), Leif Hermann (SF), Hanne Thanning Jacobsen (SF), Holger K. Nielsen (SF) og Bjørn Poulsen (SF)

Forslag til folketingsbeslutning om en grøn industripolitik

Folketinget opfordrer regeringen til at lade hensynet til en bæredygtig udvikling indgå i industripolitikken efter følgende retningslinjer:

Industriministeriet udarbejder i samarbejde med de relevante fagministerier

- et miljøteknologisk udviklingsprogram,
- et arbejdsmiljøteknologisk udviklingsprogram,
- et udviklingsprogram for vedvarende energi og energibesparelse,
- udviklingsprogrammer i tilknytning til dele af den offentlige service, f.eks. ældre- og handicapforsorg samt

- et udviklingsprogram for ulandstilpasset teknologi.

Hovedmidlet til fremme af de nævnte teknologier skal være udviklingskontrakter, hvor offentlige styrelser udarbejder og finansierer udviklings- og forskningsopgaver, der udføres af erhvervsvirksomheder. Udviklingskontrakterne finansieres i videst muligt omfang ved omprioritering af de eksisterende bevillinger til teknologisk udvikling. I fornødent omfang tilføres Industriministeriet nye midler til finansiering af de nævnte udviklingsprogrammer.

Bemærkninger til forslaget

På trods af regeringens erklærede målsætning om at indbygge hensynet til en bæredygtig udvikling i alle de forskellige politikområder spiller dette hensyn en helt underordnet rolle i industripolitikken.

Dette er overordentlig beklageligt. Den måde, vi producerer på, og holdbarheden og arten af det, vi producerer, har afgørende betydning for belastningen af naturgrundlaget. Det gælder så meget desto mere, som det af samfundsøkonomiske grunde er nødvendigt at forøge den samlede produktion.

Sagen er, at Danmark er i en dobbelt klemme. På den ene side oplever vi i stigende omfang, at naturen reagerer på vore påvirkninger. Iltsvind i havene, skovdød, forsuring af søerne, huller i ozonlaget, øget indhold af kuldioxid i atmosfæren og udryddelse af flere dyrearter er kun få af mange eksempler på, at der er en grænse for, hvor meget naturen kan tåle. Derfor er der i de senere år i Danmark og udenlands taget en række initiativer til at udbedre gamle skader og hindre, at nye problemer opstår. Der er dog intet, der tyder på, at de tiltag, der er taget, er tilstrækkelige, og der er vel ingen, der tror, at vi har set det sidste miljøbevarende tiltag, endsi­ge den sidste miljøkatastrofe. Derfor er der god grund til at fortsætte og intensivere arbejdet med at beskytte og rense vore omgivelser.

På den anden side har vi i Danmark massive økonomiske problemer: den alt for store arbejdsløshed og de årlige underskud på betalingsbalancen med en øget gældssætning til følge. Gennem en række år er der blevet gennemført en række tiltag, der sigter på at rette op på vor for svage konkurrenceevne. På trods af disse tiltag vokser arbejdsløsheden, og vi har stadig væk underskud på saldoen i forhold til udlandet. Vi må derfor finde nye veje i vores konkurrenceevnepolitik. En række undersøgelser bl.a. foretaget af Det Økonomiske Råd tyder på, at danske virksomheder har et teknologisk efterslæb i forhold til udenlandske konkurrenter. Det er på denne baggrund, den øgede teknologiske indsats i de senere år skal ses. De teknologipolitiske ordninger er såvel i virkning som formulering meget bredt favnende.

Danmark er ingen økonomisk sværvægter. Det afspejles naturligvis i vores virksomhedsstruktur. Antallet af danske virksomheder med afgørende markedsdominans og deraf følgende økonomisk styrke til store og ofte risikobetonede forsknings- og udviklingsaktiviteter er minimalt, hvis der overhovedet er nogen.

På denne baggrund må vi forvente at få størst udbytte ved at målrette vores udviklingsindsats mod områder, hvor vi har særlige forudsætninger, eller hvor der er udekke­de behov, og hvor vi derfor har en chance for at udvikle særlige forudsætninger. Ved en sådan strategi har vi mulighed for samtidig at udvikle vores velfærd (f.eks. i form af et bedre miljø) og udvikle produkter og teknologi­er med eksportmuligheder. I de fleste tilfælde står vore samhandelspartnere over for tilsvarende problemer, som vi gør, og der er derfor gode eksportmuligheder i at komme først med nyskabelser.

Dansk industri har en række styrkepositioner på områder, hvor der har været særlige forudsætninger. Som eksempel kan nævnes det landbrugsindustrielle kompleks og det byggeindustrielle kompleks. Nye styrkepositioner kan skabes ved en bevidst satsen på særlige områder og en målretning af erhvervsfremmidlerne i tilknytning hertil. Sideløbende med denne målrettede indsat skal der dog fortsat satses på mere generelle teknologiske udviklingsprogrammer, da der stadig er et behov for, at dansk industri får viden om og ibrugtager mere bredt anvendelige nyskabelser, f.eks. inden for informationsteknologi, bioteknologi og materialeteknologi.

Det skal tilføjes, at en lang række undersøgelser af metoder til varig styrkelse af konkurrenceevnen peger hen mod en strategi som den her skitserede. Som eksempel kan nævnes den undersøgelse af konkurrenceevnen i 10 lande, som er gennemført af M.E. Porter fra Harvard School of Business.

Et hovedmiddel i de nævnte udviklingsprogrammer bør være udviklingskontrakter. Dette instrument findes allerede i den danske industripolitik, men benyttes alt for lidt, fordi det ikke er led i en egentlig samlet strategi. Kernen i en udviklingskontrakt er, at

en offentlig styrelse, f.eks. Miljøstyrelsen, identificerer behov for udvikling af ny viden. I samarbejde med Industriministeriet udbyder den pågældende styrelse derfor en udviklingskontrakt til danske erhvervsvirksomheder, eventuelt i samarbejde med institutter under det teknologiske servicenet. Ideen til et projekt kan naturligvis også komme fra en virksomheds eller en forskergruppes side.

Udviklingskontrakterne skal udbydes som samarbejdsprojekter mellem flere virksomheder. Programmerne skal sigte mod skabelsen af et egentligt miljøindustrielt kompleks. Danske virksomheder er med international målestok relativt små. Det giver problemer med finansieringen af store og ofte risikobetonede udviklingsopgaver. Endvidere mangler der ofte de økonomiske og videnskabelige forudsætninger for international markedsføring af produkterne, ligesom det alt for ofte ses, at danske virksomheder direkte modarbejder hinanden i stedet for at samarbejde på eksportmarkederne. Ved at stimulere til et samarbejde på forsknings- og udviklingssiden kan man skabe netværk, der kan føre til fælles eksportfremstød og eventuelt virksomhedssammenslutninger. Det er en international erfaring, at industristrukturer med sammenhængende komplekser er væsentlig mere robuste end strukturer med enkeltstående virksomheder, der ikke er integreret i netværk.

For at sikre at den viden, der opnås ved de konkrete udviklingsprojekter, spredes mest muligt, og for at sikre at ny viden udnyttes, skal eventuelle patenter, der opnås som følge af et offentligt finansieret udviklingsprojekt, tilfalde det offentlige. Ud over at det på denne måde kan sikres, at ny viden bliver udnyttet, kan indtægterne fra udliciteringen af patenterne benyttes til at finansiere nye udviklingsopgaver.

Ved delvis medfinansiering fra de deltagende virksomheder skal den tilsvarende andel af eventuelle licensindtægter tilfalde virksomhederne. Det samme gælder, hvis institutionelle investorer bidrager med medfinansiering. Det er naturligt, at de, der tager risikoen, får gevinsten ved et vellykket projekt. Men virksomhederne får under alle omstændigheder noget ud af udviklingssamarbejdet. For det første får de en ordre og vel at mærke en ordre, som løfter virksomhedens teknologiske niveau. For det andet får de en chance for at være leverandør af det produkt, som forhåbentlig kommer ud af udviklingsarbejdet. I en række andre lande, bl.a. USA og Japan, er det allerede reglen, at patentrettighederne tilfalder det offentlige, hvis det har finansieret projektet, og det har ikke formindsket virksomhedernes interesse i offentligt finansierede udviklingskontrakter.

Ud over udviklingsprogrammer skal den ønskede teknologiudvikling stimuleres ved markedspåvirkninger. Som eksempler herpå kan nævnes offensiv brug af offentlige indkøb, afgifter og tilskud (f.eks. på energiområdet) samt lovkrav (f.eks. på miljøområdet).

I tilknytning til programmerne bør der iværksættes teknologivurdering. Derved kan det sikres, at programmernes sigte fastholdes, og det administrative fundament i forbindelse med valg mellem forskellige projekter kan forbedres. Endvidere har det vist sig, at inddragelsen af mange parter i teknologiudviklingsprojekter har fremskyndet gode projekter samt kvalificeret disse projekter. Bengt-Åke Lundvall, AUC, har i flere undersøgelser vist, at kontakten mellem bruger og producent er en afgørende forudsætning for, at teknologiudviklingsprojekter bliver vellykkede. Derfor skal der inddrages så mange parter som muligt i teknologivurderingerne.

Yderligere er det en central del af programmet, at der foretages effektvurderinger og evaluering af de enkelte projekter. Effektvurderingerne skal bidrage til, at der erhverves en øget viden om, hvad der sker, når staten påvirker erhvervene. Dette kan give basis for, at der etableres viden om, hvilke instrumenter og miks af instrumenter der er mest virksomme. Dette giver dermed grundlag for en mere effektiv ressourcenyttelse ved fremtidige projekter. Viden om erhvervspolitikens effekter haves stort set ikke i dag.

Bemærkninger til de enkelte punkter

Ad miljøteknologisk udviklingsprogram

Programmet administreres af Miljøministeriet og Industriministeriet i fællesskab. I tilknytning til programmet oprettes en styregruppe med repræsentanter for de to nævnte ministerier, Arbejdsministeriet, Amdradsforeningen, Kommunernes Landsforening, Miljøorganisationer, erhvervene og fagbevægelsen.

Den forholdsvis tidlige danske miljøindsats har allerede givet anledning til en betydelig eksport af miljødstyr. Hensigten med programmet er at forstærke denne virkning for samtidig at styrke miljøindsatsen og eksporten. Samtidig må indsatsen drejes væk fra rensningsudstyr over mod renere teknologi.

I Miljøministeriets regi findes allerede et miljøpolitisk udviklingsprogram. I dette program sættes der fortrinsvis på udbredelse af allerede kendt viden, hvilket er fornuftigt, når hensigten alene er at få en hurtig virkning på miljøet. Nærværende forslag sætter på udvikling af nye miljøteknologier og en indarbejdelse af miljøhensynet i industripolitikken.

For så vidt angår eksempler på mulige indsatsområder henvises til et i folketingsåret 1988-89 fremsat forslag til folketingsbeslutning om et miljøteknologisk udviklingsprogram af Rahbæk Møller (SF) m.fl., jf. Folketingstidende 1988-89, forhandlingerne sp. 4685 og 6612 samt tillæg A sp. 4209 samt til rapporten fra en tværministeriel arbejdsgruppe om erhvervs-mæssig udnyttelse af offentlig brugerkompetence m.v., Budgetdepartementet, marts 1988.

Ad arbejdsmiljøteknologisk udviklingsprogram

Programmet administreres af Arbejdsministeriet og Industriministeriet i fællesskab. I tilknytning til programmet oprettes en styregruppe med deltagelse fra de to nævnte ministerier, Miljøministeriet, Sundhedsministeriet, Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening og arbejdsmarkedets parter.

Mens Danmark på grund af en tidlig indsats på miljøområdet allerede har udviklet en betydelig eksport, har indsatsen på arbejdsmiljøområdet ikke haft en tilsvarende styrke. Der kan dog påvises enkelte eksempler på vellykkede stramninger af arbejdsmiljøet, der har haft erhvervs-mæssige resultater: udvikling af asbestfri eternit, vandbaserede malinger, affedningsmidler på vandbasis og cement med lavt indhold af frie chromater. Det er sådanne eksempler, vi helst skulle have flere af.

Programmet vil have størst effekt, hvis Arbejdsministeriet i lighed med Miljøministeriet udarbejdede et program til udbredelse af allerede kendt viden. Ikke mindst sikkerhedsrepræsentanterne på virksomhederne har brug for bedre oversigter over de muligheder for forbedring af arbejdsmiljøet, der allerede i dag er til rådighed.

Ad udviklingsprogram for vedvarende energi og energibesparelse

Programmet administreres af Energiministeriet og Industriministeriet i fællesskab. I forbindelse med programmer oprettes en styringsgruppe med deltagelse fra bl.a. de to nævnte ministerier, Miljøministeriet, forsyningselskaberne og Organisationen for Vedvarende Energi.

Netop på energiområdet står vi over for nogle af de største udfordringer, hvis vi skal undgå en miljømæs-

sig katastrofe, jf. Brundlandrapportens anbefaling til den industrialiserede del af verden om at halvere brugen af fossile brændstoffer.

Samtidig er det også et af de områder, hvor det allerede har vist sig, at en indsats kan indebære store eksportmuligheder.

Eksporten af vindmøller er det mest dramatiske eksempel, men også systemer til energistyring m.v. har vist sig at indeholde et betydeligt eksportpotentiel.

Ad udviklingsprogrammer i tilknytning til dele af den offentlige sektor

En række danske industrier er opstået i tilknytning til den offentlige service. Det klareste eksempel er høreapparatusindustrien, hvor Danmark har en uforholdsmæssig stor andel af verdensmarkedet, selv om andelen har været faldende på grund af manglende samarbejde mellem virksomhederne. Generelt er elektromedicin en af Danmarks klare styrkepositioner.

Sådanne eksempler kunne der være mange flere af. Danmark har stadig væk en offentlig sektor af høj kvalitet efter international standard.

Ikke mindst ældre- og handicapforsorg er et velegnet område for en indsats. Både i Danmark og i en lang række andre industrialiserede lande vil andelen af ældre vokse eksplosivt i de kommende år. Samtidig indebærer den nye teknologi mange muligheder for at udvikle udstyr, der kan lette tilværelsen for mennesker med fysiske skavanker. Det er væsentligt at være tidligt inde på dette marked, både af vel-færdsgrunde og af erhvervs-mæssige grunde.

Ad udviklingsprogram for ulandstilpasset teknologi

Som ofte påpeget har Danmark for lille andel af de leverancer, der betales af international udviklingshjælp, på trods af at vi er en af de store bidragydere. Der er flere årsager hertil, men en af dem er den enkle, at vores industri af naturlige grunde er indrettet på at levere varer til forholdsvis avancerede samfund. Derfor er løsningen ikke at binde en større del af bi-standen til danske leverancer. Den anstændige løsning er i stedet at satse på at udvikle teknologier, der er egnet til at fungere under ulandsvilkår.